

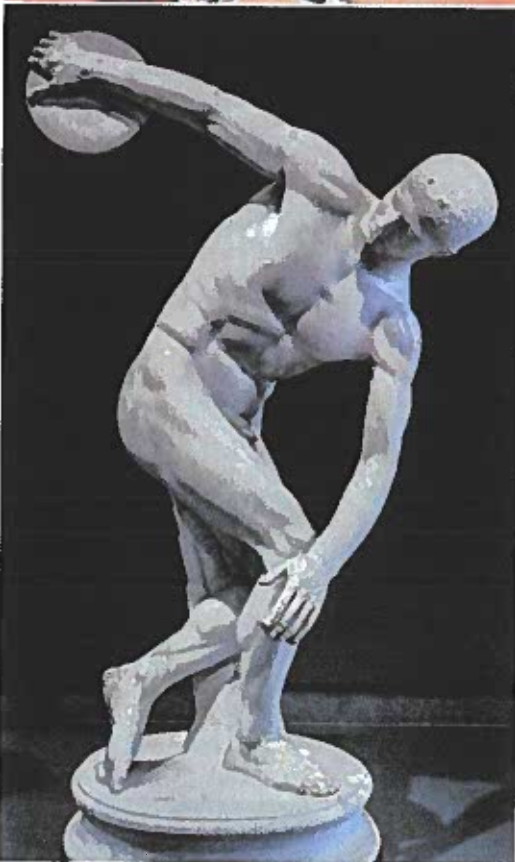
Tema: De olympiske lege

Sport og idræt var en vigtig del af den græske bystats liv. Byens frie, voksne mænd tilbragte gerne deres fritid i byens gymnasium, de yngre med at dyrke forskellige former for atletik, de ældre med at bedømme, vurdere og kommentere de yngres præstationer – omtrent som tilskuere til en fodboldkamp i vore dage. Gymnasiet var også et sted, hvor man kunne mødes, snakke og diskutere, mens man så på øvelserne eller gik sig en tur i en skyggefuld søjlegang.

Ordet gymnasium er, ligesom vores ord gymnastik, afledt af det græske adjektiv *gymnos*, "nøgen". I de fleste idrætsgrene øvede atleterne sig uden tøj på kroppen. For græske mænd var det intet problem at optræde nøgne, mens kvinder gerne skulle være tildækkede og ikke deltog i idrætsøvelserne. Kun i Sparta dyrkede piger gymnastik på samme måde som drenge og unge mænd.

Holdsport, for eksempel boldspil, forekom i antikken men spillede ingen større rolle. Atleten kæmpede normalt alene og på egen hånd mod de andre atleter – men først og fremmest mod sig selv, idét idræt blev anset som det bedste middel til at styrke kroppen og karakteren gennem udholdenhed og gentagne øvelser. Alligevel var der også en fællesskabsfølelse omkring sporten. Hvis en atlet var særlig fremragende, var alle byens borgere stolte over hans præstationer, navnlig når han deltog i konkurrencer mod atleter fra andre byer.

Udsagnet "det gælder ikke om at vinde, men om at være med" ville være uforståeligt for en græsk atlet. For ham handlede det hele om at vinde førstepræmien – atletik kommer af ordet *atlon*, "præmie" – og der blev hverken uddelt andenpræmier eller sølvmedaljer. Blev han nummer 1 i konkurrencen, kunne atleten til gengæld regne med en heltemodtagelse

Diskoskast nævnes allerede i *Odysséen* og har været en olympisk disciplin siden de tidligste lege. Diskoskasteren på det nederste billede er en romersk marmorkopi efter en original i bronze, udført af billedhuggeren Myron o. 450 f.v.t.

PANKRATION

Pankration ("alkamp") var en særlig brutal form for brydekamp med de bare næver, hvor alt var tilladt – dog ikke at bide modstanderen eller at kradsse hans øjne ud. Det hændte, at der forekom dødsfald under kampene.

derhjemme og måske også andre belønninger, for eksempel en pengepræmie, fritagelse for militærtjeneste eller retten til at spise gratis på byens rådhus resten af sit liv.

Lige chancer for alle?

I antikkens Grækenland var sport demokratisk i den forstand, at alle bystatens frie, voksne, mandlige borgere kunne deltage, og de bedste hjemtog præmierne, uanset deres formue eller afstamning. I praksis var der forskel på rig og fattig. Sønner af velhavende borgere kunne tilbringe hele dagen i gymnasiet med at finpudse deres teknik; fattige borgere måtte selv tjene til føden og havde ikke megen fritid.

En enkelt sportsgren, hestevæddeløb med firspand, var forbeholdt de allerrigeste. Der krævedes fire hurtige heste, en let, veltrimmet vogn og et serviceteam til at tage sig af hestene og vognen – nærmest som ved et nutidigt formel 1-løb. Det var almindeligt at hyre en trænet vognstyrer til at køre for sig; ejeren behøvede altså ikke selv tage tøm-

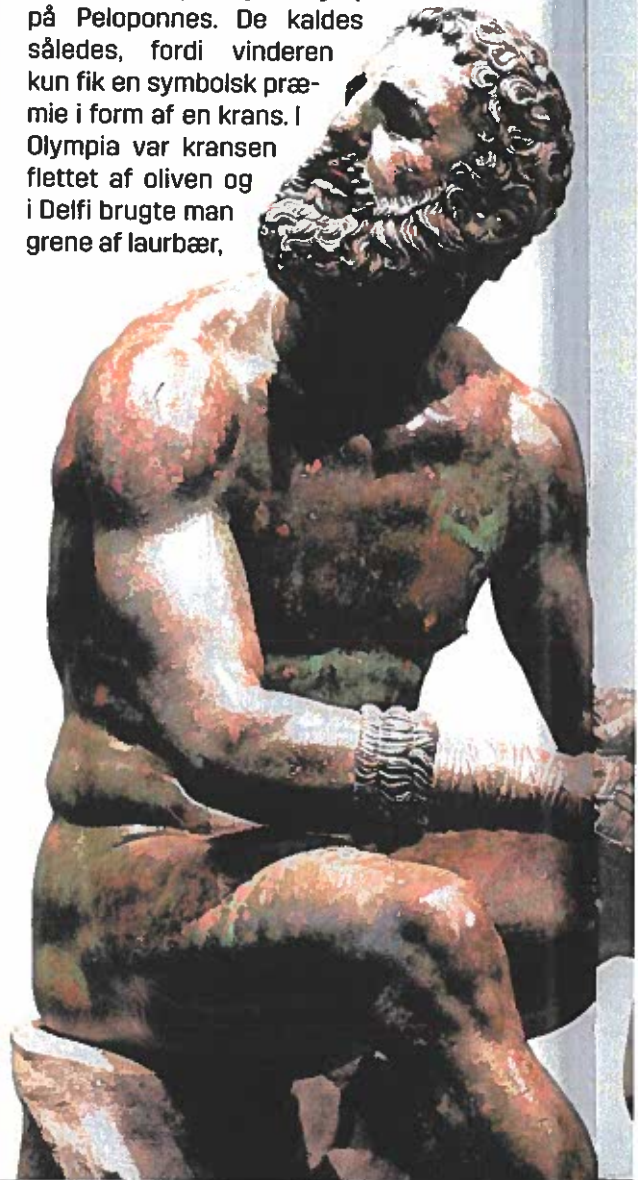
Bronzestatue af en bokser fra 2. eller 1. århundrede f.v.t. med indlæg af andre metaller. Om hænderne har han viklet læderremme, en tidlig forløber for boksehandsken.

merne. Derfor kunne den rige spartanske prinsesse Kyniska deltage i de olympiske lege og hjemtage sejren i 396 f.v.t., selv om hun ikke selv havde kørt vognen.

Med enkelte undtagelser havde kvinder ingen adgang ved de olympiske lege. De såkaldte heraiske lege for kvinder var en slags modstykke til de olympiske lege, men hvor mændene kæmpede i mange discipliner, var der for kvinderne kun én, 153-meter løb.

Kranslegene

Særlig prestigefulde knyttede sig til de fire "kranslege": de nemeiske lege, som fandt sted i Nemea på Peloponnes, de pythiske lege i Delfi, de isthmiske lege i Korinth og de olympiske lege i byen Olympia på Peloponnes. De kaldes således, fordi vinderen kun fik en symbolsk præmie i form af en krans. I Olympia var kransen flettet af oliven og i Delfi brugte man grene af laurbær,

På dette monument fra 1. århundrede e.v.t. har vinderen ladet afbilde de forskellige kranser, han har vundet ved sportslege rundt omkring i Romerriget: Olympia (øverst tv.), Rom, Napoli, Aktion, Efesos (to gange), Smyrna og Pergamon.

Apollons hellige træ. I Nemea og ved de isthmiske lege var kransen flettet af selleri.

I dag er de olympiske lege de bedst kendte, fordi de blev genoptaget i 1896. Men allerede i oldtiden havde de olympiske lege en særlig status. En athener, der sejrede ved de isthmiske lege, fik af sin hjemby en kontant præmie på 100 drakmer, mens en vinder ved de olympiske lege fik 500 drakmer.

Oldtidens historikere brugte de olympiske lege som et hjælpemiddel til datering af begivenheder.

MARATHONLØB

Plutark fortæller, at efter atthenernes sejr ved Marathon i 490 f.v.t. løb en soldat hele vejen til Athen. Han nåede at stønne "vi har sejret", inden han faldt død om af anstrengelsen. Der er ingen dokumentation for historien i samtidige kilder, og det er formentlig en myte, der er opstået langt senere.

Marathonløb kendtes ikke i antikken, men ved de første moderne olympiske lege, der fandt sted i Athen 1896, indgik et langdistanceløb for mænd på 40 kilometer fra Marathon til Athen. Senere blev distancen forlænget til 42,195 kilometer. I 1984 blev Marathonløb også en olympisk disciplin for kvinder.

Hver bystat havde sin egen tidsregning, som normalt tog herskeren som udgangspunkt: "I det 6. år af Dions tyranni", "I det år, hvor Kleisthenes, søn af Megakles, var arkont" osv. Fordi hver bystat havde sit eget system, kunne man ikke sammenholde datoer fra én bys historie med datoer fra en anden. Derfor bruger antikkens historikere ofte de olympiske lege som holdepunkt til at placere begivenheder i fortiden: "Dette skete i det år, da N.N. vandt 184-meter løbet i Olympia".

Olympiske discipliner

Sammensætningen af de forskellige discipliner udviklede sig over tid og varierede fra sted til sted. Ved de pythiske lege i Delfi var der, foruden atletik, også konkurrencer i spil på fløjte og strengeinstrumenter. I Olympia var det dog sporten, der dominerede programmet. Løb foregik over forskellige distancer, fra 1 stadion (184 meter) som den korteste til 4,8 kilometer som den længste.

Den eneste form for spring var længdespring med stående afsæt uden tilløb. Kast forekom som diskoskast og spydkast. Endelig var der tre former for tvekamp: brydning, nævekamp (boksning) samt *pankration*, hvor næsten alt var tilladt. Hestevæddeløb foregik dels som galopløb med jockey, dels med vogne trukket af to eller fire heste. Femkamp, *pentatlon*, omfattede disciplinerne løb, diskoskast, spydkast, længdespring og brydning.

Femkampen regnedes af mange for den bedste træningsform, fordi den var så alsidig. Samtidig udviklede den, sagde man, kroppens forskellige dele på en smuk og harmonisk måde. Udtrykket "femkæmper" kunne dog også bruges i negativ betydning – ikke kun om sportsudøvere, men også mere generelt – om en mand, der er god til mange ting, men ikke rigtig dygtig til nogen af dem.

KILDER: DE OLYMPISKE LEGE

3. Xenofanes (ca. 530 f.v.t.)

Hvis nogen vandt en sejr ved sine fødders hurtighed eller i femkamp, dér hvor Zeus' helligsted ligger ved Pisas vande eller i Olympia, eller i brydning eller ved sin færdighed i den smertefulde boksning eller i den frygtelige kampart, som kaldes pankration, ville han nyde større berømmelse i sine medborgeres øjne og ved kampegene trone på hæderspladsen, synlig for alle, og blive bespist af byen på offentlig bekostning (...).

Vasemaleren har fanget en længdespringer i luften. I hånden holder han springvægte, som svinges frem under afsættet for at give ekstra fremdrift, og til højre står en official klar til at måle springets længde med sin stok. Rødfigurs kylix, ca. 490 f.v.t.

DEN OLYMPISKE ILD

De moderne olympiske lege finder ikke sted i Olympia, men inden legene tændes en fakkel i Olympia, hvorefter stafetløbere bringer den "olympiske ild" frem til åbningsceremonien et andet sted på kloden. Fakkelstafetten, som ikke kendtes i antikken, fandt første gang sted i forbindelse med de olympiske lege i Berlin 1936.

4. Bakchylides (400-tallet f.v.t.)

Baggrund. Bakchylides (født ca. 510 f.v.t.) skrev en række digte til ære for vindere ved sportslege. Keos er en ø i Ægæerhavet. Floden Alfeios flyder forbi Olympia.

Til Lachon fra Keos, vinder af 184-meter løb for yngste aldersklasse ved de olympiske lege:

Det lod, som store Zeus
for hans løb til Lachon gav,
er den største hæder ved
Alfeiosflodens munding, en bedrift
som unge mænd med sejrskranse på
førhen sang om vinberømte Keos i
Olympia, når de med næver eller
i spurt var stærkest dér.
Og på Nikes bud en sang
vil Urania til dig,
Aristomenos' stormfods søn, nu hér
som hyldestoner synge højt, fordi
Keos' ry og rygte nu du hæver op
da du i spurten viste du var stærkest.

5. Bakchylides (400-tallet f.v.t.)

Til Argeios fra Keos, vinder i boksning for yngste aldersklasse ved de isthmiske lege:

Du rygte, som berømmer os,
spring straks til hellige Keos med
dit smukke sejrsmåne, om at
Argeios hævede sejren højt:
Han vandt i dristig nævekamp.

Et minde om bedrifterne
på isthmens velkendte fastlandsspids
som vi fra Euxantios' ø
bedrev, og nu har vi halvfjerds
og så en ny krans vundet dér.

Og vores hjemegns muse vil
nu vække sødlig sejrssang
og med sin fløjte ærer hun
Pantheides' kære søn.

6. Indskrift opsat til minde om olympisk sejr i vædekørsel med vogn (396 f.v.t.)

Mine fædre og mine brødre er konger i Sparta,
sejren vandt dog Kyniska med vogn bag hurtige heste
og hun opstilled' statuen her: Alene blandt alle
Hellas' kvinder tog jeg, hør mine ord, denne krans.

7. Pausanias, Grækenlands beskrivelse (100-tallet e.v.t.)

Hvert fjerde år væver de såkaldte Seksten Kvinder en ny peplos til gudebilledet og arrangerer også de heraiske lege, hvor unge ugifte piger konkurrerer i løb. Alle deltagerne har ikke samme alder, og de løber i fire grupper: først de yngste, derefter de næstnyngste og de to ældste grupper af piger til sidst. Når de løber, hænger deres hår løst, de bærer en chiton, der når til lige over knæet, og deres højre skulder er blottet ned til brystet. Det olympiske stadion står også til rådighed for deres lege, men når kvinderne løber, afkortes banen med en sjettedel af sin længde [dvs. at distancen er 153 m i stedet for 184 m]. Vinderne får en krans af olivengrene og et stykke af den okse, der er ofret til Hera.

Både de Seksten Kvinder og deres hjælpere er gift. Legenes oprindelse kan føres tilbage til den ældste tid. Man fortæller nemlig, at Hippodameia, da hun var blevet gift med Pelops, i taknemlighed over for Hera samlede de Seksten Kvinder og oprettede de heraiske lege (...). De Seksten Kvinder afholder desuden to dansekonkurrencer.

Væddeløb med fire heste var en prestigesport for de allermest velhavende, og normalt kørte ejeren ikke selv vognen. Her har vasemaleren afbildet et firspand klar til start, set lige forfra. Attisk sortfigurs kande, ca. 550-530 f.v.t.

8. Pausanias, Grækenlands beskrivelse (100-tallet e.v.t.)

Når man går ad den vej, der fører fra modergudindens tempel i retning mod stadion, har man på sin venstre hånd (...) langs kanten af vejen bronzestatuer af Zeus. De lokale kalder disse statuer for "Zanes", og de er betalt af de bøder, som blev pålagt deltagere, der havde overtrådt reglerne. De første seks statuer blev sat op efter de 98. lege (388 f.v.t.). Eupolos fra Thessalien havde nemlig bestukket to andre nævekæmpere, Agetor fra Arkadien og Prytanis fra Kyzikos samt Formio fra Halikarnassos, der havde sejret ved de foregående lege. Dette siges at have været det første tilfælde af svindel ved legene, og de første som blev idømt en bøde af arrangørerne, var Eupolos og de, der modtog gaver fra Eupolos (...)

De siger, at den næste efter Eupolos var Kalippos fra Athen, som stillede op i femkamp og betalte de øvrige deltagere for at tabe, og at dette skete ved de 112. lege (...). Athenerne nægtede at betale og bojkottede de olympiske lege, indtil guden Apollon i Delfi erklærede, at han ikke ville give athenerne flere råd, før de havde betalt deres gæld til folkene i Elis (...). Ved siden af disse, som jeg allerede har beskrevet, står to statuer betalt af de bøder, som blev pålagt nogle brydere. (...) Ved statuerne er der indskrifter: den ene siger, at rhodierne betalte penge til den olympiske Zeus for en overtrædelse begået af en bryder, den anden at nogle deltagere i brydekampen havde taget imod bestikkelse, og at statuen er betalt af den bøde, de blev idømt.